

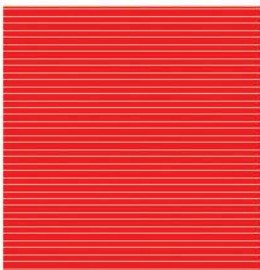
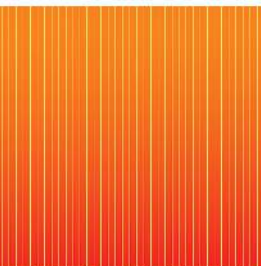
wydanie
polecane
przez
nauczycieli

TABLICE

język polski

literatura polska,
wiedza o literaturze, wiedza o języku

- gwarancja sukcesu ■
- trafny dobór informacji ■
- wiadomości uporządkowane, ■
- łatwe do zapamiętania

GREG
WYDAWNICTWO EDUKACYJNE

Autor:

Zespół redakcyjny
Wydawnictwa Greg

Redakcja merytoryczna:

Agnieszka Nawrot Sabak, Beata Warecka

Korekta:

Patrycja Jabłońska, Agnieszka Nawrot Sabak

ISBN 978-83-7517-740-4

© Copyright by Wydawnictwo „GREG”
Kraków

31-979 Kraków, ul. Klasztorna 2B
tel. (12) 680-15-50
www.greg.pl

Księgarnia internetowa: www.greg.pl

Wszystkie prawa zastrzeżone.

Żadna część niniejszej publikacji nie może być reprodukowana
lub przedrukowana bez pisemnej zgody Wydawnictwa „GREG”.
Dotyczy to także przenoszenia danych do systemów komputerowych,
wykonywania fotokopii i mikrofilmów.

Skład i łamanie: Pracownia Słowa

Opracowanie graficzne: BROS

Projekt okładki: Aleksandra Zimoch

Shutterstock: Andrew Scherbackov, Lucky Business, Pressmaster

wydanie
polecane
przez
nauczycieli

TABLICE

język polski

**literatura polska,
wiedza o literaturze, wiedza o języku**

- gwarancja sukcesu ■
- trafny dobór informacji ■
- wiadomości uporządkowane, ■
łatwe do zapamiętania

GRĘG
WYDAWNICTWO

SPIS TREŚCI

HISTORIA LITERATURY

Chronologia i periodyzacja	7
Epoki literackie – synteza	25
Twórcy i ich dzieła	29
Prądy filozoficzne	39
Światopogląd, ideologia	48
Przewodnie hasła... ..	53
Prądy literackie w literaturze XIX i XX w.	57
Bohater literacki – typy	64
Wzorce osobowe, sylwetka człowieka epoki	66
Rodzaje i gatunki literackie	68

CHARAKTERYSTYCZNE CECHY EPOKI

Antyk	
Klasyfikacja mitów	82
Biblia i mitologia – podobieństwa i różnice	82
Wybrane związki frazeologiczne rodem z mitologii	83
Wybrane związki frazeologiczne rodem z Biblii	84
Średniowiecze	
Zabytki języka polskiego	84
Renesans	
Kryzys światopoglądowy w <i>Trenach</i> Kochanowskiego	87
Cechy tragedii antycznej i dramatu renesansowego w <i>Odprawie posłów greckich</i>	89
J. Kochanowskiego	89
Tradycje antyczne w <i>Pieśniach</i> i <i>Fraszkach</i> J. Kochanowskiego	89
Motywy renesansowe w <i>Pieśniach</i> i <i>Fraszkach</i> J. Kochanowskiego	90
Barok	
Środki artystyczne typowe dla poezji barokowej	91
Oświecenie	
Instytucje polskiego oświecenia	92
Romantyzm	
Ewolucja bohatera Mickiewiczowskiego	95
Pozytywizm	
Rozwój techniki... ..	95
Przyczyny zmian światopoglądowych	96
Rozwój czasopiśmiennictwa	97
Literatura tendencyjna, utylitaryzm w literaturze	99
Modernizm	
Cyganeria artystyczna	102
<i>Wesele</i> – symbolika postaci i przedmiotów	104
Kabarety	106

Dwudziestolecie międzywojenne	
Ugrupowania poetyckie w Europie	107
Ugrupowania poetyckie w Polsce	111
Ugrupowania artystyczne w Europie i w Polsce – zestawienie chronologiczne	113
Czasopiśmiennictwo	113
Kabarety	114
Literatura współczesna	
Pokolenia literackie	115
Wydarzenia polityczne i ich wpływ na literaturę	116
Ważne dzieła wydane na emigracji	122
Polskie instytucje kulturalne na obczyźnie	122
Kabarety	123
ANEKS	
Laureaci literackiej Nagrody Nobla	125
Laureaci nagrody Nike	127
WIEDZA O LITERATURZE	
Gatunki literackie	129
Typy liryki	133
Najważniejsze systemy wersyfikacji polskiej	135
Najczęstsze układy rymów	136
Rodzaje środków artystycznych	137
Gatunki publicystyczne	141
Gatunki literatury faktu	144
WIEDZA O JĘZYKU	
Język jako system znaków	146
Jednostki wypowiedzi	146
Powstawanie głosu – narządy mowy	147
Klasyfikacja samogłosek – trójkąt samogłoskowy	147
Klasyfikacja spółgłosek	148
Akcent wyrazowy	148
Wyrazy bez własnego akcentu	149
Wyrazy podzielne i niepodzielne słowotwórczo	149
Podstawa słowotwórcza i formant	149
Kategorie znaczeniowe rzeczowników odrzeczownikowych	149
Kategorie znaczeniowe rzeczowników odczasownikowych	150
Kategorie znaczeniowe rzeczowników odprzymiotnikowych	150
Wyrazy złożone	151
Skrótowce	151
Relacje znaczeniowe między wyrazami	152
Wyrazy wartościujące i nacechowane znaczeniowo	152
Kategorie zapożyczeń	153
Wpływ języków obcych na język polski, rodowód zapożyczeń	153
Podział frazeologizmów	154
Źródła frazeologizmów	154
Części mowy	157

Kategorie gramatyczne – odmiana części mowy	158
Rzeczowniki – podział	158
Odmiana przez przypadki	159
Kategorie znaczeniowe rzeczowników rodzaju męskiego a właściwości odmiany	159
Postacie czasownika	160
Kategoria rodzaju czasownika	160
Imiesłowy	160
Kategoria rodzaju przymiotnika	160
Stopniowanie przymiotnika	161
Podział liczebników	161
Odmiana liczebników	161
Zaimki rzeczowne – podział	163
Zaimki przymiotne – podział	164
Zaimki liczebne – podział	164
Zaimki przysłowne – podział	164
Pisownia spójników	165
Rodzaje zdań	165
Orzeczenie	165
Określenia do orzeczenia	166
Podmiot	166
Określenia do podmiotu – przydawka	166
Funkcja poszczególnych części mowy w zdaniu	167
Związki wyrazów w zdaniu	168
Wyrazy poza związkami	168
ORTOGRAFIA	
Pisownia „rz”	169
Pisownia „ż”	169
Pisownia „u”	169
Pisownia „ó”	170
Pisownia „ch”	170
Pisownia „h”	170
Pisownia cząstek ą, ę, om, on, em, en	171
Pisownia wielką i małą literą	173
Pisownia tytułów	175
Pisownia „nie” z różnymi częściami mowy	176
Pisownia przyimków i wyrażen przyimkowych	177
Pisownia „i”, „j” wewnątrz i na końcu wyrazu	178
Pisownia partykuł	178
Pisownia końcówek rzeczowników rodzaju żeńskiego miękkotematowych (-ji, -ii, -i)	179
Pisownia zakończeń przymiotników -ski, -wski, -dzki, -cki	180
Pisownia zakończeń rzeczowników -dztwo, -ctwo, -stwo, -zca, -żca, -śba, -źba, -zka	180
Pisownia przedrostków z-, s-, ś-, roz-, bez-	181
Pisownia przymiotników z pauzą i bez pauzy	182
Pisownia skrótów z kropką i bez kropki	182
Inne zasady pisowni skrótów	183
Dzielenie wyrazów przy przenoszeniu	183

HISTORIA LITERATURY

CHRONOLOGIA I PERIODYZACJA

ANTYK

Etapy	Osiągnięcia, wydarzenia
przełom IX i VIII w. p.n.e.	Dominacja epiki , powstają fundamentalne dla kultury świata eposy Homera <i>Illiada</i> i <i>Odyseja</i> .
VII i VI w. p.n.e.	Dominacja liryki , tworzą wybitni poeci starożytności: Tyrtajos (<i>Rzecz to piękna</i>), Safona, Anakreont, Pindar, Symonides (<i>Epigramat ku czci Spartan poległych pod Termopilami</i>); początek monumentalnej zabudowy Akropolu.
V w. p.n.e.	Dominuje dramat , powstają wielkie tragedie Ajschylosa (<i>Prometeusz skowrony</i>), Sofoklesa (<i>Antygona</i>), Eurypidesa, tworzą komediopisarze, np. Arystofanes (<i>Ptaki</i>). W 2 poł. V w. powstały Panteon (świątynia Ateny na Akropolu), Propyleje.
koniec V i IV w. p.n.e.	Dominuje filozofia , działają: Sokrates, Platon, Arystoteles, rozkwita kultura antycznej Grecji, w Atenach rządzi Perykles, panuje demokracja ateńska (pierwsza w dziejach Europy), powstaje posąg Ateny Partenos na Akropolu, dłuta Fidiasza (doradcy Peryklesa i kierownika pracowni rzeźby na Akropolu), twórcy Zeusa Olimpijskiego – jednego z siedmiu cudów świata.
przełom IV i III w. p.n.e.	Dominuje epigramat , tworzą Kallimach z Cyreny, Teokryt.
III w. p.n.e.	Okres wielkich szkół filozoficznych : stoików (Zenon z Kition), epikurejczyków (Epikur z Samos), hedonistów (Arystyp z Cyreny), cyników i sceptyków.
I w. p.n.e. – II w. n.e.	Rozkwit literatury rzymskiej, tworzą: Wergiliusz (<i>Eneida</i>), Horacy (ody), Owidiusz (<i>Metamorfozy</i>), rzymscy filozofowie stoicy: Seneka, Marek Aureliusz.
III i IV w.	Początki kultury chrześcijańskiej, której ośrodkiem stał się Rzym, zmierzch Antyku, pojawiają się pierwsze zwiastuny Średniowiecza. 395 r. – podział na Cesarstwo Zachodniorzymskie i Wschodniorzymskie (bizantyjskie).
476 r. data przyjmowana jako koniec Antyku	Germańskie wojska Odoakera zdobywają Rzym, następuje kres Cesarstwa Zachodniorzymskiego.
czas trwania:	Epoka trwała ok. 1300 lat, czyli trzynaście wieków (różnie w poszczególnych krajach).

ŚREDNIOWIECZE

Etap	Europa	Polska
początek	476 r. n.e. (data umowna) – upadek Cesarstwa Zachodniorzymskiego.	2. poł. X w. – 966 r. przyjęcie chrześcijaństwa, Polska pojawiła się na mapie Europy i wkroczyła w krąg cywilizacji zachodnio-europejskiej.
wczesne Średniowiecze	V–X w. – gwałtowne wstrząsy polityczne, zniszczenie kultury starożytnej związane z najazdami Franków, Wizygotów, Wandalów, Longobardów. VIII, IX w. – „ renesans karoliński ” – w państwie Karola Wielkiego nastąpiło odrodzenie tradycji starożytnej i imponujący rozwój kultury. Doszło do zespolenia nurtu kultury starożytnej – „pogańskiej” – i chrześcijańskiej.	X, XI w. – Kościół stopniowo umacniał swą pozycję ekonomiczną i polityczną, powstawały biskupstwa i klasztory – bardzo ważne ośrodki kulturotwórcze, tworzono pierwsze szkoły katedralne.
rozkwit Średniowiecza	XI–XIII w. Polityka: panował system feudalny, ustaliła się mapa polityczna kontynentu, kluczową rolę odgrywało Święte Cesarstwo Rzymskie Narodu Niemieckiego, na tronie zasiadali władcy z dynastii Ottonów. Wzrastała rola papieża. Kultura: powrót do tradycji antycznej, próby powiązania jej z myślą chrześcijańską, rozwijała się literatura, filozofia, we Francji powstawała słynna poezja prowansalska (wzór świeckiej liryki europejskiej); powstały <i>Pieśni o Rolandzie</i> oraz <i>Dzieje Tristana i Izoldy</i> ; powoli do literatury wkroczyły języki narodowe; tworzył Giotto, Marco Polo wyruszył w swoją wielką podróż. Nauka: założenie uniwersytetów w Bolonii (XII w.), Paryżu (Sorbona – XII w.), Cambridge, Padwie, Oxfordzie (XIII w.), Pradze (XIV w.); działali: św. Tomasz z Akwinu (1226–1274), św. Franciszek z Asyżu (1182–1226).	XII w. – nastąpił bujny rozwój szkolnictwa, powstawały biblioteki; słabo rozwijała się kultura dworska; powstała <i>Kronika Galla Anonima</i> . XIII w. – w architekturze zaczął dominować styl gotycki (od poł. XIII w.), w obrządku kościelnym pojawił się język polski, w dalszym ciągu bujnie rozwijało się szkolnictwo, powoli zaczęła wkraczać do literatury polszczyzna. XIV w. – intensywny rozwój szkolnictwa wszystkich stopni, Polacy kształcili się na uniwersytetach europejskich, upowszechniły się nowe gatunki literackie, nastąpił rozkwit kultury dworskiej – dwór Jagiellonów. 1364 r. – założenie Akademii Krakowskiej. XV w. – rozkwit Akademii Krakowskiej, rozkwit kultury dworskiej, doszło do równowagi między piśmiennictwem w języku łacińskim i polskim. Wiek XV nazywany bywa „wiekiem Wita Stwosza”, Kraków stał się stolicą polityczną i kulturalną Polski.

Etap	Europa	Polska
schyłek Średniowiecza	<p>XIV, XV w. – twórczość łacińska wypierana przez twórczość w językach narodowych, powstawały traktaty filozoficzno-religijne, tworzyli wielcy średniowieczni mistycy (mistrz Eckhard, Tomasz à Kempis), rozkwitał świecki dramat, stopniowo coraz wyraźniej zmieniało się spojrzenie na świat i człowieka; rozłam w Kościele rzymskokatolickim.</p> <p>Dante Alighieri napisał Boską Komedię, w której wyraźne są pierwiastki renesansowe.</p>	<p>XV/XVI w. – przewaga twórczości w języku polskim, obok tematyki religijnej szeroko znane były teksty o tematyce świeckiej, dworsko-szlacheckiej, społecznej, obyczajowej.</p>
czas trwania	Średniowiecze w Europie trwało ponad 10 wieków, ok. 1100 lat.	Średniowiecze w Polsce trwało 5 wieków, ok. 500 lat.

RENEANS

Etap	Włochy	Europa	Polska
początek	<p>XIV w. odkrywanie i rozpowszechnianie kultury Antyku, tworzyli Francesco Petrarca i Giovanni Boccaccio.</p>	<p>XV w. – coraz szersze wpływy Antyku, Czechy – działalność Jana Husa – pierwsze próby reform; upowszechnianie druku (wynalazek Jana Gutenberga z 1450 r.); Kolumb odkrył Amerykę (1492).</p>	<p>XV w. Początki Renesansu w Polsce wiąże się z takimi postaciami, jak: Jan z Ludziska (w 1433 r. uzyskał doktorat z medycyny na uniwersytecie padewskim); Grzegorz z Sanoka (ok. 1407-1477) – arcybiskup lwowski, poeta, historyk, znawca twórczości Wergiliusza; Jan Ostroróg (1436-1501) – pierwszy polski pisarz świecki; Biernat z Lublina (ok. 1465-ok. 1529) – pierwszy polskojęzyczny świecki pisarz polski, autor <i>Żywota Ezopa Fryga</i> i licznych bajek; Klemens Janicki (1516-1543) – najwybitniejszy poeta polsko-łaciński początków Renesansu.</p>
rozkwit	<p>XV w. – tworzyli: Leonardo da Vinci, Rafaël Santi, Tycjan, Michał Anioł, została założona Biblioteka Medyceuszów we Florencji.</p>	<p>XVI w. – ruchy reformacyjne; 1517 r. wystąpienie Marcina Lutera, nowe odłamy Kościoła: luteranie, kalwini, husyci. Erazm z Rotterdamu,</p>	<p>XVI w. Największy i najwspanialszy rozkwit polskiego Odrodzenia to wiek XVI, określany mianem „złotego wieku” kultury i piśmiennictwa. Są to czasy rządów dwóch ostatnich Jagiellonów – Zygmunta I Starego (1506-1548) i Zygmunta II Augusta (1548-1572) oraz Stefana Batorego (1576-1586), księcia siedmiogrodzkiego. XVI wiek to okres największych osiągnięć nauki, literatury i myśli publicystycznej doby</p>

Epoka, czas trwania	Najwybitniejsi twórcy i dzieła	Style w architekturze, sztuce i literaturze	Najważniejsze hasła i pojęcia epoki	Nowe gatunki literackie
Dwudziestolecie międzywojenne 1918–1939	<p>Filozofowie i psychologowie: E. Husserl, R. Ingarden, C. G. Jung, Z. Freud, A. Adler;</p> <p>Proza światowa: E. Hemingway <i>Pożegnanie z bronią</i>, M. Proust <i>W poszukiwaniu straconego czasu</i>, J. Joyce <i>Ulysses</i>;</p> <p>Pisarze polscy: Z. Nałkowska <i>Granica</i>, M. Dąbrowska <i>Noce i dnie</i>, S. Żeromski <i>Przedwiośnie</i>, B. Schulz, S. I. Witkiewicz-<i>Witkacy</i>, W. Gombrowicz;</p> <p>K. I. Gałczyński, J. Tuwim, J. Czechowicz, Cz. Miłosz, A. Slonimski – poezja</p>	ekspresjonizm, futurizm, nadrealizm, dadaizm, neoklasycyzm, katastrofizm, realizm, kubizm	intuicjonizm, pragmatyzm, fenomenologia, archetyp, behawioryzm, 3xM – miasto, masa, maszyna; awangarda, Czysta Forma, witalizm, neologizm	powieść społeczno-obywatelska, powieść psychologiczna Uwaga: dramat Witkaczego – osobna kategoria gatunkowa
Literatura współczesna	<p>Literatura wojenna: K. K. Baczyński, T. Gajcy – poezja; Z. Nałkowska, G. Herling-Grudziński – lit. lagrowa, T. Borowski – lit. lagrowa;</p> <p>Literatura po 1956 r.: W. Szymborska, Cz. Miłosz (nobliscy), Z. Herbert, T. Różewicz, S. Grochowiak, S. Barańczak, E. Lipska, U. Kozioł, A. Zagajewski, J. Kornerhauser – poezja, T. Konwicki, J. Andrzejewski – proza, T. Różewicz, S. Mrożek, J. Szaniawski – dramaty</p>	literatura lagrowa i lagrowa, socrealizm, literatura emigracyjna, poezja lingwistyczna, poezja turpistyczna, nurt katastroficzny	hitleryzm, stalinizm, totalitaryzm, nowomowa, zniewolenie, stabilizacja, wiarygodność	bogactwo form i gatunków literackich od satyry, groteski, karykatury aż do dużego kręgu gatunków publicystycznych

TWÓRCY LITERATURY I ICH DZIEŁA

Epoka	Autor	Tytuł/ czas powstania	Omówienie
Antyk	<i>Gilgamesz</i>	ok. XVIII w. p.n.e.	epos mezopotamski, znajduje się tu m.in. opowieść o potopie
	<i>Biblia</i>	<i>Stary Testament</i> ustnie przekazywany już od XVIII w. p.n.e., zapisywany między XIII a I w. p.n.e.; <i>Nowy Testament</i> spisany między 51 a 96 r. n.e. w języku greckim	<i>Biblia</i> stanowi jedno z najważniejszych źródeł kultury europejskiej, zarówno w sferze religijno-moralnej (dla ludzi wierzących <i>Biblia</i> jest Świętą Księgą, zbiorem prawd objawionych i przykazań uczących, jak żyć), jak w też w sferze inspiracji artystycznych (do dziś stanowi źródło motywów dla rzeźbiarzy, malarzy, pisarzy i kompozytorów). Jest skarbnicą wzorców osobowych i postaw; fabuł, anegdot i wątków, motywów, symboli i alegorii, frazeologii i stylistyki. Nazwa <i>Biblia</i> (inne, używane wymiennie określenie to <i>Pismo Święte</i>) pochodzi od greckiego słowa „biblion”, które pierwotnie oznaczało „zwoj papiirusu”, później „księga” (l. mn. brzmi „biblia” – dosłownie <i>biblia</i> znaczy więc „księgi”). Przez Kościoły chrześcijańskie uważana jest za Słowo Boże.
	Homer	<i>Iliada, Odyseja</i> / VIII w. p.n.e.	arcydzieła literatury światowej, wzorcowe epepeje klasyczne
	Sofokles	<i>Antygona</i> / 441 r. p.n.e.	jedna z najsłynniejszych tragedii greckich; ma jej standardowe cechy: konflikt tragiczny (prawo boskie – prawo ludzkie), bohater tragiczny (Antygona, Kreon)
	Średniowiecze	<i>Pieśń o Rolandzie</i>	ok. 1100 r.
<i>Dzieje Tristana i Izoldy</i>		ok. 1165 r.	romans rycerski, występowanie toposu miłości nieszczęśliwej (miłość tristaniczna – absolutne poświęcenie dla ukochanej)
Dante Alighieri		<i>Boska Komedia</i> / 1307–1320	arcydzieło włoskiego Renesansu, poemat pełen alegorii i symboli, zbudowany w oparciu o cyfrę 3
F. Villon		<i>Wielki Testament</i> / 1462	cykl średniowiecznych ballad, liczne motywy autobiograficzne i szczegóły obyczajowe, motywy wanitatywne (marność wartości doczesnych, przemijanie, znikomość czasu i życia)
Biernat z Lublina		<i>Żywot Ezopa Fryga</i> / 1522	zbiór bajek

WZORCE OSOBOWE, SYLWETKA CZŁOWIEKA EPOKI

Epoka	Wzorzec	Opis
Średniowiecze	asceta (np. św. Aleksy, św. Szymon Słupnik)	Człowiek, który swoje ziemskie życie podporządkował Bogu , całkowicie wyrzekając się przyjemności doczesnych i żyjąc w skrajnym ubóstwie . Swoją czas poświęcał na praktykowanie absolutnego ubóstwa i pokory (<i>Legenda o św. Aleksym</i>).
	święty (np. św. Franciszek)	Podobnie jak w przypadku ascety, życie świętego podporządkowane jest Bogu , ale można również zauważyć zwrócenie się ku innym ludziom z pomocą , niesienie im Słowa Bożego, nauczanie .
	rycerz chrześcijański (np. Roland)	Człowiek stworzony do walki w imię Boga, władcy i ojczyzny . Jest osobą głęboko wierzącą , bez wahania oddaje swe życie i miecz w służbę Bogu i Jego namiestnikowi na ziemi – królowi. Idealnego rycerza cechują w każdej sytuacji odwaga, niezłomność, honor, wierność , walka w obronie wiary chrześcijańskiej.
	doskonały władca (np. Karol Wielki, Bolesław Śmiały)	Zgodnie z doktryną średniowiecznego feudalizmu jest najwyższym seniorem i namiestnikiem Boga na ziemi . Każde działanie idealnego władcy ma na celu dobro ojczyzny i poddanych. Podobnie jak doskonały rycerz, władca ceni honor i wierność, jest mądry, rozsądny, sprawiedliwy , ale ponadto ma kontakt z Bogiem (sny, widzenia) , dzięki czemu zawsze podejmuje trafne i właściwe decyzje .
Renesans	humanista	Człowiek wszechstronnie wykształcony , esteta, doskonale orientujący się w kulturze i sztuce nie tylko epoki, w której żyje, ale i znający kulturowy dorobek przeszłości (zwłaszcza Antyku). Humanista musiał być też erudyta , płynnie władającym łaciną i greką. Cechowały go otwartość, tolerancja, ciekawość świata , dążenie do dokładnego i systematycznego poznania procesu rozwoju nauki i sztuki. Jego światopogląd określały elementy chrześcijańskie, wzbogacone o akcenty filozofii antycznej (epikureizm, stoicyzm) . Był patriotą , mającym na uwadze dobro ojczyzny, cechowała go także skłonność do zmian, postępu. Humanista potrafił docenić radości i przyjemności wynikające z życia doczesnego, cieszyć się pięknem przyrody, postrzegać świat jako harmonijny i uporządkowany – doskonale dzieło Boga.
	szlachcic – ziemianin („człowiek poćwiarty” , jak określa go Mikołaj Rej)	Przede wszystkim gospodarz doskonale znający swoje posiadłości i zasady gospodarowania; mądrze kierujący służbą, doglądający każdej pracy, a poważniejsze wykonujący samodzielnie. Doskonały ziemianin to człowiek zacny, uczciwy, skromny, mądry oraz honorowy; żyjący w harmonii z na-

Epoka	Wzorzec	Opis
Renesans	szlachcic – ziemianin	turą i cyklem pór roku, wiodący uporządkowaną, spokojną, wypełnioną pracą egzystencję, rzetelnie wypełniający swe obowiązki , zachowujący umiar (związki z horacjańską zasadą złotego środka). Taki człowiek potrafił czerpać z życia przyjemność i satysfakcję; był ponadto wzorowym obywatelem, patriotą , który czuł się gospodarzem części ojczyzny – swego majątku.
	wzorowy dworzanin (<i>Il Cortegiano</i> – 1528; polska przeróbka Łukasza Górnickiego ukazała się w roku 1566 pod tytułem <i>Dworzanin polski</i>)	Człowiek wykształcony, erudyta, miłujący to, co polskie : język, obyczaje, strój; czytany, orientuje się w najwęższych wydarzeniach kulturalnych, nie stroni od dworskich uciech i zabaw, darzy władcę wielkim szacunkiem ; dużą rolę w jego życiu odgrywają kobiety, z którymi umie prowadzić klasyczny dworski flirt – gry i zabawy słowne; ma duże poczucie humoru; umie czerpać z życia radość.
Barok	„ <i>wątpli, niebaczny, rozdwojony w sobie</i> ” (M. Sęp-Szarzyński)	Człowiek Baroku jest pełen sprzeczności , odczuwa głęboką wewnętrzną dysharmonię, bo jest rozdarty między pragnieniami ciała i duszy, które są całkowicie sprzeczne. W dodatku odczuwa głęboki lęk przed śmiercią , która jest nieuchronna i przychodzi niespodziewanie. Człowiek jest słaby, miotany namiętnościami, niepewny jutra. Ma świadomość nieuchronnego przemijania.
	szlachcic – sarmata	Bohater m.in. <i>Pamiętników</i> J. Ch. Paska – człowiek odważny, pełen fantazji, żołnierz, ciekawy świata ; a jednocześnie awanturnik, który bierze udział w wyprawach wojennych głównie dla łupów.
Oświecenie	człowiek oświecony	Człowiek gruntownie wykształcony, odcytany , zorientowany w najnowszych prądach kulturowo-filozoficznych. Nie lekceważy historii, przeszłości, ale i nie przecenia ich wartości. Niechętnie odnosi się do autorytetów, obowiązujących obyczajów, konwencji, cechuje go antytradycjonalizm zachowań, swoboda myślenia , skłonność do finezyjnego, lekkiego, kunsztownego dowcipu, umiejętność prowadzenia interesującej, eleganckiej, pełnej galanterii konwersacji. Człowiek „oświecony” to Europejczyk w pełnym znaczeniu tego słowa, doskonale zna ogólnoeuropejski język konwersacji i korespondencji – francuski, oraz oświeceniowe konwencje miłości, „manieri” mówienia, gestykulacji, mody. Jest ciekawy świata, otwarty, tolerancyjny, towarzyski , gotowy na przyjęcie tego, co nowe, nieznanne.
	wolterianin	Specyficzną odmianę opisanego wyżej wzorca stanowi zwolennik filozofii Woltera. Jest to człowiek, który wierzy w Boga jako podstawę prawa moralnego , a nie istotę miłości, okazuje mu cześć poprzez filozoficzne poddanie się temu, co nieuniknione (deizm). W stosunkach z ludź-

WAŻNE DZIEŁA WYDANE NA EMIGRACJI

Rok wydania	Autor/tytuł
1953	Cz. Miłosz <i>Zniewolony umysł</i>
	Cz. Miłosz <i>Zdobycie władzy</i>
	G. Herling-Grudziński <i>Inny świat</i> (wyd. w języku angielskim – 1951)
1954–1969	J. Stempowski <i>Notatnik niespiesznego przechodnia</i>
1956	G. Herling-Grudziński <i>Księżę niezłomny</i>
1957	A. Bobkowski <i>Szkice piórkem</i>
1958	G. Herling-Grudziński <i>Wieża</i> , Cz. Miłosz <i>Kontynenty</i>
1961	J. Stempowski <i>Eseje dla Kassandry</i>
	K. Wierzyński <i>Moja prywatna Ameryka</i>
1969	Cz. Miłosz <i>Widzenia nad zatoką San Francisco</i>
1971	J. Stempowski <i>Od Berdyczowa do Rzymu</i>
od 1973	G. Herling-Grudziński <i>Dziennik pisany nocą</i>
1972	Cz. Miłosz <i>Prywatne obowiązki</i>
1977	A. Wat <i>Mój wiek</i>

POLSKIE INSTYTUCJE KULTURALNE NA OBCZYŻNIE

Instytucja	Omówienie
Związek Pisarzy Polskich na Obczyźnie	Utworzony w 1945 r. z inicjatywy pisarzy emigracyjnych. Jego głównymi ośrodkami były Londyn, Paryż oraz Nowy Jork.
czasopismo „Wiadomości”	Wychodzące w latach 1946–1978 pod red. M. Grydzewskiego w Londynie.
„Kultura”	Miesięcznik redagowany przez J. Giedroycia, ukazujący się od 1947 roku we Francji. Siedzibą pisma była podparyska miejscowość Maisons-Laffitte (czyt. meza łafit). Do zespołu redakcyjnego należeli także Zofia i Zygmunt Hertzowie oraz Maria i Józef Czapscy. Niekwestionowanymi sławami publikującymi na łamach „Kultury” byli Witold Gombrowicz i Czesław Miłosz . Współpracownikami Giedroycia stali się: Gustaw Herling-Grudziński, Józef Czapski, Melchior Wańkowicz, Andrzej Bobkowski . „Kultura” starała się zjednoczyć emigrację polską przeciwko komunistycznej władzy. Do 1956 roku na emigracji ukazały się m.in. utwory Czesława Miłosza <i>Zniewolony umysł</i> (1953), <i>Zdobycie władzy</i> (1953) oraz Gustawa Herlinga-Grudzińskiego <i>Inny świat</i> (1953) . Aż do 1989 r. pismo pełniło rolę trybuny wolnej, nieskrępowanej cenzurą myśli. Współpracowali z nim pisarze i publicyści tej miary, co

WIEDZA O LITERATURZE

GATUNKI LITERACKIE

Gatunki epickie		
Nazwa gatunku	Cechy charakterystyczne	Przykłady
Bajka	Niewielki utwór literacki, wierszowany, alegoryczny (wady i zalety ludzi zostały w nim przedstawione najczęściej pod postacią zwierząt), zawiera pouczenie, czyli morał . Bajka może mieć formę krótką, zbliżoną do dowcipu (wtedy mówimy o bajce epigramatycznej) lub dłuższą (opowiadania) i taką bajkę określamy jako narracyjną.	I. Krasicki: <i>Czapla, ryby i rak</i> – bajka narracyjna Bajki epigramatyczne: <i>Pan i pies</i> <i>Mądry i głupi</i> <i>Ptaszki w klatce</i> <i>Devotka</i>
Baśń	Utwór fantastyczny, w którym świat prawdopodobny łączy się ze światem fantastycznym. Postacie fantastyczne często ingerują w losy bohaterów prawdopodobnych (np. wróżka w los Kopciuszka). Bohaterowie posługują się magicznymi przedmiotami. W wielu baśniach pojawia się uosobienie; można powiedzieć, że jest to charakterystyczny „chwyt” baśniowy. Dobro zawsze zwycięża, zło zostaje ukarane. Baśnie to pierwsza nauka moralności, czyli umiejętności odróżniania dobra od zła.	<i>Kopciuszek</i> <i>Śpiąca królewna</i> <i>Królewna Śnieżka</i> <i>Kije - samobije</i> <i>Kot w butach</i> Uwaga: baśnie są utworami anonimowymi; pisarze zapisali tylko znane już wcześniej historie.
Epopeja/epos	Długi utwór epicki, z reguły pisany wierszem, przedstawiający dzieje legendarnych lub historycznych bohaterów na tle ważnego dla danej społeczności momentu dziejowego.	Homer: <i>Iliada, Odyseja</i> A. Mickiewicz: <i>Pan Tadeusz</i>
Legenda	Oparta na motywach chrześcijańskich (ewangelicznych) opowieść pełna cudów i fantastycznych wydarzeń.	<i>Legenda o królu Arturze i rycerzach okrągłego stołu;</i> <i>Legenda o świętym Aleksym;</i> Kazimierz Przerwa-Tetmajer: <i>Na skalnym Podhalu</i>
Mit	Opowieść o bogach, herosach, powstaniu świata i człowieka, wyjaśniająca zjawiska przyrody w sposób magiczny (np. zmiana pór roku zależy od pojawiania się na powierzchni ziemi Kory – Persefony). Mity próbują też odpowiedzieć na pytanie o rolę i znaczenie człowieka w świecie.	Wszystkie opowieści o powstaniu świata; <i>Dedal i Ikar</i> <i>Szyf</i> <i>Prometeusz</i> <i>Demeter i Kora</i> <i>Tezeusz</i> <i>Dwanaście prac Heraklesa</i>

Definicja	Przykład
	<p>- <i>Maja Wodecka przełożyła wiersz na moją prośbę. Jest bliski starym hipisom. I mnie też, bo to było moje summer of love - oświadczył Illg, zanim przystąpił do lektury. (...)</i></p> <p>Marta Dworak „Gazeta Wyborcza Kraków” z dn. 14.07.2003 (fragment)</p>

GATUNKI LITERATURY FAKTU

Definicja	Przykład
<p>Autobiografia - opis własnego życia; jest świadectwem przeżyć autora, jego postawy i poglądów.</p>	<p>Skąd mogłem wiedzieć?</p> <p><i>Wiercie mi, że udając się do Rzymu na konklawe, najbardziej pragnąłem wrócić (...) do mojej umiłowanej Archidiecezji i do Ojczyzny. Skoro jednak inna była wola Chrystusa Pana, zostaje i podejmuję to nowe posłannictwo, które mi wyznaczył.</i></p> <p><i>...Skąd mogłem wiedzieć, że (...) wszystkie lata mojego życia, studiów, kapłaństwa, biskupstwa (...) przygotowują mnie do tego wezwania, które wypowiedział Chrystus w dniu 16 października 1978 roku w Kaplicy Sykstyńskiej? (...)</i></p> <p>Jan Paweł II <i>Autobiografia</i>; wybrała i ułożyła Justyna Kiliańczyk - Zięba</p>
<p>Biografia - życiorys; przedstawienie życia wybitnej jednostki oparte na faktach, dokumentach, listach; gatunek zapoczątkowany jeszcze w starożytności.</p>	<p><i>Tymczasem rok 1934 przynosi Bułhakowowi pierwszy wielki wstrząs. Złożywszy prośbę o zezwolenie na wyjazd zagraniczny, w pierwszej fazie starań otrzymał niezwykle pozytywne zapewnienia, z których wynikało, że paszport powinien dostać z dnia na dzień. (...)</i></p> <p>Marianne Gourg <i>Michał Bułhakow 1891-1940</i></p>
<p>Dziennik - zbiór datowanych zapisków dotyczących bieżących zdarzeń, przemysłów, refleksji. Formą dziennika posługują się pisarze tworzący literaturę piękną (powieści, opowiadania, nowele), ponieważ dzięki takiemu zabiegowi fikcja literacka nabiera cech dokumentu.</p>	<p><i>24 stycznia. Karnawałowy nastrój bije ze sprawy dyrektora Skrzypka, szefa warszawskiego „Wesołego Miasteczka” na Wybrzeżu Zygmuntońskim, który zaprosił niedawno liczne grono znajomych i przyjaciół na buczne imieniny. Gdzieś pośrodku nocy rozochoceni goście (...) wyrazili nieprzepatą chęć jazdy na karuzeli. Gospodarz dobył kluczy, powierzone mu przez państwo ludowe, i wesoły korowód zatoczył się w Aleje Zieleniecką, gdzie wznoszą się potężne karuzele, także zdobył socjalizmu (...). Amatorzy zawrotu głowy i upojen pędu w kółko oblepili uwieszone na łańcuchach gondole, wierzchołce i łódki, dyrektor Skrzypek udał się do środka mechanizmu, włączył go, po czym zmęczony wysiłkiem i napojami zasnął. Po dwóch godzinach pogotowie zdejmowało nieprzytomnych z przeażenia zwolenników kiermaszów i udzieliło pierwszej pomocy tym, którzy dostali ataku woreczka żółciowego i morskiej choroby. Wszyscy natomiast mieli odmrożone nogi, bożiem w pierwszej fazie alarmu, usiłując zwrócić na siebie uwagę śpiącego błogim snem alkoholika Skrzypka, zdejmowali buty i miotali nimi w kabinę motorniczego. A mróz ostatnio w Warszawie tęgi.</i></p> <p>Leopold Tyrmand <i>Dziennik 1954</i></p>

Definicja	Przykład
<p>Kronika – chronologiczny zapis wydarzeń politycznych, społeczno-obyczajowych, kulturalnych, towarzyskich, podanych z komentarzem autorskim. Tak rozumiana kronika jest formą pisarską typową dla średniowiecza.</p>	<p>Władysław, król polski, nierychle wprawdzie i ciężkim okupione trudem, zupełnie jednak nad mistrzem i Krzyżakami odniósł zwycięstwo. Obozy nieprzyjacielskie, zasobne w wielkie bogactwa i zapasy, wozy i wszystkie sprzęty wojenny mistrza i rycerstwa pruskiego, polski żołnierz opanował i złupił. Znalezione zaś w obozie krzyżackim kilka wozów naładowanych samymi dybami i okowami, które Krzyżacy, z pewnością rokując sobie zwycięstwo, więcej przyszyłem triumfem niżeli bitwą zajęci, do pętania Polaków przygotowali. (...) Za wcześniej cieszyli się zwycięstwem, z pychą zadufani w sobie i niepomni, że zwycięstwo jest w ręku samego Boga. Jan Długosz <i>Kronika Polski</i> (fragment dotyczący bitwy pod Grunwaldem)</p>
<p>List – wypowiedź pisemna, skierowana do określonego adresata, prywatna lub o charakterze dokumentu życia zbiorowego, adresowana do szerszego ogółu (tak zwany list otwarty).</p>	<p><i>Sobota [Wrocław, d. 8 lipca 1848 r.]</i> <i>Najdroższa moja!</i> <i>Dziś w sobotę, a zatem o dzień jeden prędzej, niżem się spodziewał, wyjeżdżam z Wrocławia, w którym z wielu względów barwić bym dłużej nie mógł... Wczoraj wieczorem przechodziłem koło domu, gdzie mieszkała, i patrzałem w Twoje biedne, puste okienka – Twojej główki ciekawej nie było. Biedna Ty – i biedny ja! Dziś o piątej wieczorem jeszcze dalej od ciebie odjadę – ale ufaj Bogu i ufaj memu boleśnemu sercu, że się do Ciebie znowu przybliżę.</i> <i>Bądź zdrowa, najdroższa! Tyle mam pakowania się, że mi te kilka godzin nie wystarczają – z Paryża pisać będę – Filów ścisłkam.</i> <i>O Fredrze pamiętaj, proszę, a stryja porusz. Fortunata pozdrów.</i> <i>Mnie jeszcze raz pobłogosław w duchu i bądź ze mną zawsze nieróżdzielna – umiłowana moja Matko.</i> <i>Twój Juliusz Sł.</i> List Juliusza Słowackiego do matki</p>
<p>Pamiętnik – dokumentalna relacja o przeszłych wydarzeniach ich uczestnika lub świadka; ma charakter zapisu utrwalającego obyczaje, stosunki polityczne, społeczne i kulturalne lub jest wyznaniem osobistych przeżyć autora.</p>	<p><i>Rok Pański 1667 (...)</i> <i>Chciał mię tedy wojewoda żenić z Radoszowską, a Śladkoweski zaś, chorąży natenczas raweski, potym kasztelan sochaczowski, gwałtem mię ciągnął do panny Śladkowskiej, dziedziczki i jedynaczki, która miała wieś Bożą Wolą nazwaną w ziemi sochaczowskiej, bez najmniejszego długu, za którą wieś dał był ociec jej 70 000 wotenczas, kiedy czerwone złote były po złotych 6, talery po trzy. Obadwa tedy psowali mi do owych konkurencyj fantazyją. Śladkoweski na tamtę powiedział, że matkę miała swawolną występnicę, żeby i sama taka consequenter nie była; wojewoda zaś na Śladkowską powiedział in haec verba: „Cóż to, choć ma siedmdziesiąt tysięcy, kiedy sama panna ma niektóre vitia, et praecipue zła jako jaszczurka i bez mała nie podpija, a tobie trzeba upatrywać, żeby była z do-brymi obyczajami; żal by się Boże ciebie tam...”</i> Jan Chryzostom Pasek <i>Pamiętniki</i></p>

Definicja	Przykład
Wspomnienia – wydarzenia spisane po latach, z perspektywy czasu; taką pracę z natury rzeczy cechuje subiektywizm i luźna kompozycja, dygresje, przeskoki w czasie	<i>Mieszkałem we Lwowie na Górkach, w bloku zbudowanym z procentów ZUS. To było bardzo dobre stare-nowe budownictwo, ekskluzywne w pewien szczególnie sposób: mieszkała tam postępową inteligencją. Niedaleko, też na Górkach, były baraki dla bezrobotnych i chłopcy stamtąd – należałem do ich bandy, bo choć szczawik, zachowywałem się dzielnie – bili się z chłopcami z naszego podwórka. Jacek Kuroń: Wiara i wina</i>

WIEDZA O JĘZYKU

JĘZYK JAKO SYSTEM ZNAKÓW

Język – system znaków , tzw. językowych. Współistnieje z innymi systemami znaków. System językowy jest tzw. dwuklasowym systemem znaków , tzn. składa się ze znaków prostych oraz reguł umożliwiających łączenie ich w znaki złożone. Znaki tego systemu mają postać: pierwotną – dźwiękową; wtórą – wzrokową (graficzną).	
Jednostki w systemie języka	
Nazwa	Definicja
fonem	najmniejsza materialna cząstka języka, składnik postaci brzmieniowej jego elementów, zespół cech identyfikujących głoskę, jej systemowy wzorzec
morfem	połączenie fonemów, najmniejsza jednostka znacząca języka
wyraz	połączenie morfemów, najmniejsza samodzielna jednostka znaczeniowa języka, która może pełnić funkcje nazwy
zdanie	połączenie wyrazów, najmniejsza jednostka języka, która może pełnić funkcję samodzielnego komunikatu

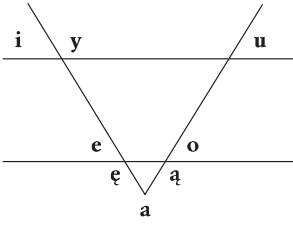
JEDNOSTKI WYPOWIEDZI

Nazwa	Charakterystyka	Przykład
głoska	najmniejszy element formy dźwiękowej wyrazu	m, i, k, l, g
syłaba	samogłoska lub samogłoska i spółgłoski tworzące wspólnie jedną cząstkę wypowiedzeniową	ma-ma, bo-i-sko, pa-no-ra-ma
wyraz	najmniejsza znacząca część wypowiedzi	mama, boisko, panorama
zdanie	wyraz lub zespół wyrazów połączonych ze sobą związkami gramatycznymi i logicznymi, zawierający jakąś skończoną myśl	Mama patrzy na boisko.
Fonem – zespół właściwości głoski, które pozwalają ją odróżnić od innych głosek w sytuacji, gdy występuje ona jako składnik form wyrazowych. Fonemami w języku polskim są np. głoski d i t, bo ich obecność pozwala na różnicowanie wyrazów: tom – dom; tam – dam.		

POWSTAWIANIE GŁOSU – NARZĄDY MOWY

Rodzaj narządu	Nazwa	Opis/rola
rezonator	tchawica	rura wdechowo-wydechowa, którą powietrze jest doprowadzane do płuc i odprowadzane z nich, ma wpływ na barwę głosu
	krtkań	ma wpływ na kształtowanie się dźwięku
	jama nosowa	pełni rolę pudła rezonansowego, dzięki niej słyszane są głoski nosowe
	jama gardłowa	pełni rolę pudła rezonansowego, ma wpływ na barwę głosek
	jama ustna	pełni rolę pudła rezonansowego, ma wpływ na barwę dźwięku
narządy ruchome	wiązadła (struny głosowe)	mięśnie, które drżąc wywołują dźwięk, jeśli drżą – powstają głoski dźwięczne, jeśli pozostają w stanie spoczynku – powstają głoski bezdźwięczne
	podniebienie miękkie zakończone języczkiem	zamykanie i otwieranie dostępu do jamy nosowej
	język	od jego ułożenia zależy rodzaj wymawianej głoski, kiedy drży, powstaje głoska r
	wargi	dzięki nim powstają głoski wargowe, poza tym mają wpływ na barwę głosek
narządy nieruchome	dziąsła, zęby, podniebienie twarde	istnieją głoski, które artykułujemy, dotykając językiem wymienionych narządów

KLASYFIKACJA SAMOGŁOSEK – TRÓJKĄT SAMOGŁOSKOWY

samogłoski przednie	{ samogłoski wysokie samogłoski średnie samogłoska niska }		samogłoski tylne
Samogłoski nosowe: ɔ, ɛ			

Cecha	Przykład
niektóre rzeczowniki odmieniają się jak przymiotniki, taką odmianę nazywamy przymiotnikową ; dotyczy to przede wszystkim rzeczowników, będących nazwami niektórych zawodów oraz nazwisk zakończonych na -ski, -cki, -dzki	leśniczy gajowy, motorniczy, myśliwy Niewadzki, Kicki, Kowalski

POSTACIE CZASOWNIKA

Postać	Przykład
forma podstawowa: bezokolicznik	<i>biegać, skakać, piec, biec</i>
forma osobowa	<i>biegam, walczę, wrzeszczy, pisze</i>
imiesłowy	<i>biegając, biegający, wylewany, poszedłszy</i>
forma nieosobowa	<i>czytano, wzięto</i>
<i>gerundium</i> - rzeczownikowa postać czasownika	<i>czytanie, pływanie, bieganie</i>

KATEGORIA RODZAJU CZASOWNIKA

Rodzaj	Liczba pojedyncza		Liczba mnoga	
	męski	<i>stał, podziwiał</i>	męskoosobowy	<i>stali, podziwiali</i>
żeński	<i>stała, podziwiała</i>	niemęskoosobowy	<i>stały, podziwiały</i>	
nijaki	<i>stało, podziwiało</i>			

IMIESŁOWY

Imiesłowy przymiotnikowe		Imiesłowy przysłówkowe	
czynny	bierny	współczesny	uprzedni
tworzymy od czasowników niedokonanych	tworzymy sprawdzając przechodniość czasownika	tworzymy od czasowników niedokonanych	tworzymy od czasowników dokonanych
końcówki -ący, -ące, -ąca	końcówki -ny, -na, -ne, -ty, -ta, -te	końcówka -ąc	końcówki -łszy, -wszy
<i>niosący, słyszająca, badająca, wiejące</i>	<i>myty, czesany, wiązany, ukryty</i>	<i>piorąc, biorąc, słysząc, robiąc, dokładając</i>	<i>poszedłszy, wypierwszy, wykupierwszy</i>

KATEGORIA RODZAJU PRZYMOTNIKA

Rodzaj	Liczba pojedyncza		Liczba mnoga	
	męski	<i>mały, duży</i>	męskoosobowy	<i>mali, duzi</i>
żeński	<i>mała, duża</i>	niemęskoosobowy	<i>małe, duże</i>	
nijaki	<i>małe, duże</i>			

STOPNIOWANIE PRZYMIOTNIKA

	stopniowanie regularne	stopniowanie nieregularne	stopniowanie opisowe
stopień równy	<i>słodki</i>	<i>zły</i>	<i>chory</i>
stopień wyższy	<i>słodszy</i>	<i>gorszy</i>	<i>bardziej chory</i>
stopień najwyższy	<i>najsłodszy</i>	<i>najgorszy</i>	<i>najbardziej chory</i>

PODZIAŁ LICZEBNIKÓW

Grupa	Przykład
Liczebniki główne	<i>pięć, jeden, sto</i>
Liczebniki porządkowe – odpowiadają na pytanie: który z kolei?	<i>pierwszy, trzeci, dziesiąty</i>
Liczebniki zbiorowe – określenia pewnych zbiorów, gromad przedmiotów	<i>pięcioro, troje</i>
Liczebniki wielokrotne – określenia faktu powtarzalności czegoś	<i>dwukrotne, pięciokrotny</i>
Liczebniki mnożne – określenia ilości części wchodzących w skład jakiegoś przedmiotu	<i>potrójna (grubość), podwójny (zysk), poczwórna (sklejka)</i>
Liczebniki ułamkowe – określenia części czegoś; kiedyś były bardzo popularne	<i>pół (1/2), półtora (1, 1/2), ćwierć (1/4)</i>
Liczebniki nieokreślone – podają ilość w przybliżeniu, niedokładnie	<i>niewiele, kilka, kilkaset</i>
Liczebniki wieloraki – określają, w ilu odmianach występuje przedmiot	<i>dwojaki, trojaki</i>

ODMIANA LICZEBNIKÓW

jeden		
r. męski	r. żeński	r. nijaki
M. jeden 0	jedna	jedno
D. jednego	jednej	jednego
C. jednemu	jednej	jednemu
B. jednego	jedną	jedno
N. jednym	jedną	jednym
Msc. jednym	jednej	jednym
W. jeden 0	jedna!	jedno!

Liczebniki: **główny** – jeden (1), **mnożne** (np.: podwójny), **wielokrotne** (np.: dwukrotnie), **porządkowe** (np.: czwarty, dziesiąty) odmieniają się **jak przymiotniki**.

PISOWNIA „Ó”

Zasady	Przykłady
gdy w wyrazach pokrewnych zachodzą wymiany: ó : o ó : e	<i>podróżnik : droga, powrót : powroty, wieczór : wieczory, zachód : zachody, wiózł : wozić, niósł : nosić, dwójka : dwoje, mój : moje</i> <i>piórnik : pierze, zbiórka : zbierać, ściółka : ścielić, siódemka : siedem, ziółko : ziele</i>
ó : a (w rdzeniach czasownikowych przy zamianie form jednokrotnych na wielokrotne)	<i>powtórzycie : powtarzać (powtórka), skrócić : skracać (skrót), zawrócić : zwracać (zawrót)</i>
w zakończeniach: -ów (nazwy miejscowości) -ów w dopełniaczu liczby mnogiej	<i>Kraków, Rzeszów, Piotrków, chłopców, kotów, snów, psów</i>
-ówka w zakończeniach rzeczowników rodzaju żeńskiego wyjątki: <i>skuwka, zasuwka</i>	<i>borówka, wywiadówka, klasówka, jarzeńówka, przybudówka, ciężarówka</i>
-ówna w nazwiskach córek w rzeczownikach rodzaju żeńskiego będących nazwami córek, utworzonych od zawodu lub stanowiska ojca	<i>Nowakówna, Królówna, Kowalikówna, Włodarczykówna</i> <i>aptekarzówna, generałówna, kupcówna</i>

PISOWNIA „CH”

Zasady	Przykłady
gdy w wyrazach pokrewnych zachodzi wymiana ch : sz	<i>ruch : ruszyć, mucha : muszka, ucho : uszy, koncha : konsze</i>
zawsze na końcu wyrazu wyjątek: <i>druh</i>	<i>duch (o duchach), proch (o prochach), dach (o dachach), krach (o krachach), piach (o piachach)</i>

PISOWNIA „H”

Zasady	Przykłady
gdy w wyrazach pokrewnych zachodzą wymiany: h : z h : ź h : g	<i>blahy : blazen</i> <i>wataha : watażka, druha : drużyna</i> <i>wahać się : waga</i>

Zasady	Przykłady
kiedy wyraz zaczyna się od: hig- hydr(o)- hip(o)-	higiena, higieniczny, higienistka, higroskopijny, hydrant, hydrofor, hydraulic, hydroterapia, hipokryta, hipochondryk, hipika, hiperbola, hipoteza, hipoteka, hipopotam

PISOWNIA CZĄSTEK A, Ę, OM, ON, EM, EN

	ą, ę	om, on, em, en
zgodnie z wymową	w wyrazach polskich i spolszczonych: brząz często gęsty gęś grzęźnie pąsowy wąwóz wąsy węzeł więzić	w wyrazach zapożyczonych, które nie zostały całkowicie przyswojone przez język polski: element fragment kontrast komputer komplet kompot koncert koncepcja konkurs kalendarz prezent plomba temperatura
mimo niezgodności z wymową	zawsze w takich wyrazach jak: będziemy nędza kąpiel kołęda kąć krąg kępa mącić ręce dąb tęcza flądra węgiel cętka	zawsze w takich wyrazach jak: benzyna komfort konserwa konstytucja legenda pensja sensacja SENS!

-ą	-om
zawsze w narzędniku liczby pojedynczej rzeczowników rodzaju żeńskiego: (z kim? z czym?) z panią z różą z dziewczyną z nadzieją	zawsze w celowniku liczby mnogiej rzeczowników: (przyglądam się komu? czemu?) przyglądam się paniom (różom, dziewczynom, domom)

Lektury Grega Zaufaj sprawdzonej marce!

Pewniak
na teście

Najnowsze wydania zawierają
odpowiedzi na pytania z podręczników i testów.

- **Inni wydawcy zgadują, czego trzeba się nauczyć – my wiemy, o co zapytają nauczyciele.**
- **Podręcznik powie Ci, jaki materiał musisz znać – my Ci powiemy, co dokładnie będzie na teście.**

Pełnej oferty szukaj w najlepszych księgarniach.

GREG
WYDAWNICTWO

Wydawnictwo GREG
ul. Klasztorna 2B ■ 31-979 Kraków
www.greg.pl

ISBN 978-83-7517-740-4

9 788375 177404 >